

Czynniki wpływające na przebieg identyfikacji daktyloskopijnej

Na proces identyfikacji daktyloskopijnej ma wpływ wiele czynników. Ich opis można znaleźć w literaturze fachowej, Internecie lub też zetknąć z nimi w praktyce, np. podczas międzynarodowych spotkań ekspertów daktyloskopii. Wymiana doświadczeń między ekspertami z różnych krajów pozwala na określenie wspomnianych czynników oraz ich wpływu na wyniki badań. Spotkania takie są okazją nie tylko do teoretycznych rozważań na tematy związane z zagadnieniem identyfikacji daktyloskopijnej, lecz także do praktycznych ćwiczeń, których zadaniem jest próba ujednolicenia i wypracowania wspólnego stanowiska w tej dziedzinie. Prowadzone podczas tych spotkań badania naukowe z udziałem ekspertów daktyloskopii stanowią powiązanie teorii i praktyki.

Zdaniem dr. Itiela Drora na wyniki badań daktyloskopijnych mają wpływ takie czynniki psychologiczne jak: sugestia, presja, stan emocjonalny i motywacja. Potwierdziły to wyniki uzyskane przez jego zespół badawczy, opisane w interesującym, a zarazem kontrowersyjnym opracowaniu pt. „Dlaczego eksperci daktyloskopii powinni interesować się psychologią”.

W pierwszym badaniu uczestniczyło 27 studentów. Ich zadaniem było porównanie na monitorze komputera 96 par śladów i odbitek oraz podanie wyniku tego porównania. 48 par śladów i odbitek stanowiło odwzorowania, które nie powinny przysporzyć trudności w podjęciu decyzji o identyfikacji. Pozostałych 48 par śladów i odbitek to odwzorowania trudne do identyfikacji, często zniekształcone i niekompletne. Organizatorzy chcieli wywołać wśród uczestników badania różne stany emocjonalne, które mo-

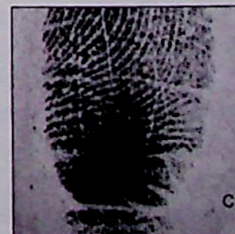
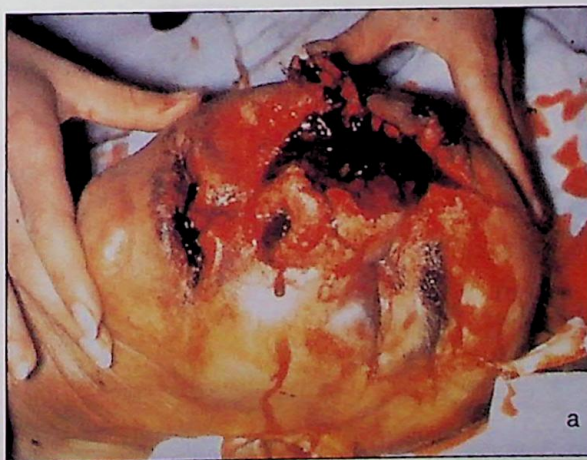
głyby wpłynąć na podjęcie przez nich decyzji o identyfikacji. Dlatego też do niektórych par śladów i odbitek (ryc. 1b, 1c, 2b, 2c) dołączono dokumentację fotograficzną i opis zdarzenia, z którego ślady pochodziły. W zależ-

ności od kategorii przestępstwa opisy i zdjęcia były mniej lub bardziej wstrząsające. W przypadku kradzieży z włamaniem prezentowano zdjęcia skradzionych przedmiotów (ryc. 1a). Jeżeli zdarzenie dotyczyło zabójstwa



Ryc. 1. Przykład niewywołujący silnych emocji w trakcie procesu identyfikacji
a – zdjęcie niewywołujące silnych emocji, b – ślad dowodowy, c – odbitka porównawcza zgodna ze śladem dowodowym

Fig.1. Material that does not evoke strong emotions during identification process
a – Photograph not evoking strong emotions, b – evidential mark, c – comparative mark consistent with evidential mark



Ryc. 2. Przykład wywołujący silne emocje
a – zdjęcie wywołujące silne emocje, b – ślad dowodowy, c – odbitka porównawcza zgodna ze śladem dowodowym

Fig. 2. Material evoking strong emotions
a – Distressing photograph, b – evidential mark, c – comparative mark consistent with evidential mark

czy pobicia, dołączano m.in. zdjęcia ofiary (ryc. 2a).

Badania te wykazały, że czynniki psychologiczne takie jak sugestia czy emocje mogą wpływać na wynik identyfikacji daktyloskopijnej. Wpływ ten dotyczył przede wszystkim śladów trudnych do identyfikacji. Był on minimalny w przypadku par śladów i odbitek, które nie budziły wątpliwości co do swojej zgodności lub niezgodności.

Uczestnikami drugiego przeprowadzonego przez I. Drora badania było 5 ekspertów daktyloskopii z różnych krajów. Ich łączne doświadczenie w wykonywaniu badań daktyloskopijnych wynosiło 85 lat (średnio 17 lat). Uczestnicy wyrazili pisemną zgodę na udział w badaniu kilka miesięcy wcześniej. Zostali poinformowani, że badanie nastąpi podczas ich codziennej pracy, w ciągu 12 miesięcy od wyrażenia zgody, ale nie będą wiedzieli dokładnie, kiedy się rozpocznie. Uczestnicy badania zostali poproszeni przez swoich współpracowników o porównanie śladu z odbitką i stwierdzenie, czy ślad nadaje się do identyfikacji, a jeśli tak, to czy jest zgodny z odbitką czy też nie. Przekazano im informację, że ślad pochodzi z miejsca zamachu terrorystycznego w Madrycie i został błędnie zidentyfikowany z wyżej wymienioną odbitką przez ekspertów FBI. Stanowiło to sugestię, że ślad i odbitka nie są zgodne. W rzeczywistości każdy uczestnik badania otrzymał ślad i odbitkę pochodzące z ekspertyzy przeprowadzonej przez siebie 5 lat wcześniej, wówczas ocenione jako zgodne. Te ślady i odbitki faktycznie były zgodne, co potwierdziło dwóch innych, niezaangażowanych w badania, ekspertów, wydając niezależne opinie.

Wyniki tego badania (ryc. 3) pokazały, że tylko jeden jego uczestnik (20%) ocenił ślad i odbitkę jako zgodne. Pozostali czterej uczestnicy (80%) zmienili swoje decyzje, podjęte pięć lat wcześniej. Przy tym trzech

spośród czterech uczestników podjęło sprzeczne decyzje w stosunku do tych sprzed pięciu lat, uznając ślad i odbitkę za niezgodne. Czwarty uczestnik stwierdził, że wartość informacyjna śladu jest niewystarczająca, by jednoznacznie wypowiedzieć się o zgodności śladu z odbitką.

W trakcie wspólnych ćwiczeń praktycznych Grupy Roboczej Ekspertów Daktyloskopii ENFSI (EFP-WG) podjęto próbę ustalenia źródeł błędów w identyfikacji tego, na jakim etapie pracy mogą się one pojawić oraz w jaki sposób przeprowadzić działania korygujące.

Określono rodzaje błędów oraz momenty, w których mogą one wystąpić:

- niezakwalifikowanie śladu do badań;
- niezidentyfikowanie śladu z odbitką spowodowane odrzuceniem śladu ze względu na niewłaściwą interpretację cech grupowych lub ze względu na niewłaściwą interpretację miejsca jego pochodzenia;
- niezidentyfikowanie śladu z odbitką spowodowane pominięciem etapu powtórnej weryfikacji

oraz brakiem konsultacji z drugim ekspertem;

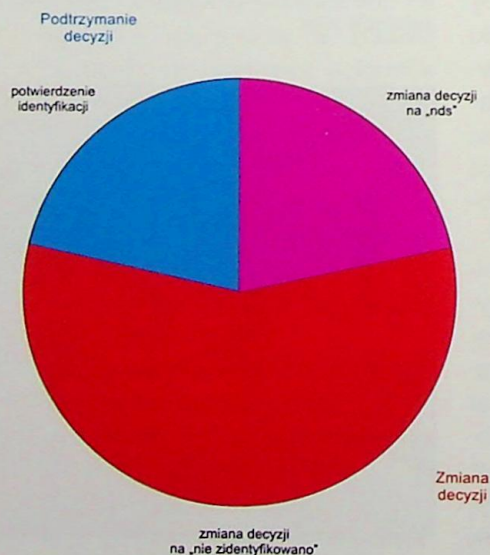
- zidentyfikowanie śladu z odbitką, pochodzącą od innej osoby (błędna identyfikacja);
- prawidłowa identyfikacja, wystąpienie błędu podczas sporządzania opinii z badań.

Stwierdzono, że błędów identyfikacyjnych nie należy ukrywać. Przyznanie się do błędów umożliwia:

- ustalenie, na jakim etapie procesu identyfikacji błędy powstały;
- przeprowadzenie głębszej analizy ich przyczyn;
- wyciągnięcie wniosków na przyszłość.

W niektórych przypadkach może to doprowadzić do zmiany procedur i opracowania innego programu szkolenia personelu wykonującego badania identyfikacyjne. Wskazane byłyby wzajemne konsultacje wśród członków Grupy Roboczej Ekspertów Daktyloskopii ENFSI dotyczące tzw. śladów trudnych do identyfikacji. Takie rozwiązanie motywowano brakiem organizacji, do której eksperci mogliby zwracać się w trudnych sprawach, oraz zapobieganiem w przyszłości bardzo krytycznym, niejednokrotnie szkodliwym uwagom w mediach o błędach identyfikacyjnych popełnianych przez ekspertów daktyloskopii. Zaproponowano powołanie w ramach ENFSI EFP-WG niezależnej komisji, która zajmowałaby się rozstrzyganiem trudnych przypadków identyfikacji. Wymaga to opracowania procedury określającej zasady działania wyżej wymienionej komisji.

Zwrócono także uwagę na potrzebę prowadzenia badań biegłości w laboratoriach zrzeszonych w ENFSI. Przygotowanie takich badań opartych na poprawnie zebranym materiale pozwoliłoby określić poziom jakościowy wykonywanych badań identyfikacyjnych oraz zapewnić



Ryc. 3. Graficzne przedstawienie wyniku badań dr. Itiela Drora dotyczące wpływu sugestii na podejmowanie decyzji o identyfikacji

Fig. 3. Results of Dr. Itiel Dror's study of effect of suggestion on identification

Z PRAKTYKI

możliwość przeprowadzenia działań korygujących. Badania są bardziej użyteczne, gdy ich organizator zna odpowiedzi, a wyniki nie podlegają dyskusji.

Warsztaty zespołu identyfikacji Grupy Roboczej Ekspertów Daktyloskopii ENFSI polegają na przeprowadzaniu badań identyfikacyjnych materiału testowego. Celem takich warsztatów było określenie wspólnego sposobu odnośnie do kryteriów kwalifikowania śladów linii papilarnych do badań identyfikacyjnych, np.: jakości i ilości występowania cech indywidualnych.

Przed przystąpieniem do dalszego omawiania czynników wpływających na identyfikację daktyloskopijną warto przeprowadzić test, w którym należy odpowiedzieć, czy zestawione pary: ślad i odbitka porównawcza (ryc. 4, 5, 6, 7) nadają się do identyfikacji, a jeśli tak, to

czy są ze sobą zgodne. Wyniki należy wpisać do odpowiednich rubryk tabeli 1.

Ślady A, B, C, D utrwalone na fotografii (ryc. 8) wraz z odbitkami li-

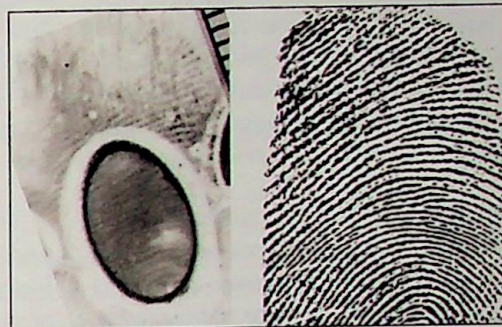
nii papilarnych palców na karcie daktyloskopijnej były przedmiotem badań 23 uczestników warsztatu zespołu identyfikacji Grupy Roboczej Ekspertów Daktyloskopii ENFSI. Polega-



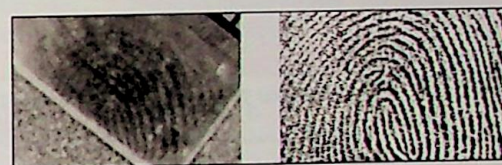
Ryc. 4. Ślad A i odbitka porównawcza
Fig. 4. Mark A and comparative print



Ryc. 5. Ślad B i odbitka porównawcza
Fig. 5. Mark B and comparative print



Ryc. 6. Ślad C i odbitka porównawcza
Fig. 6. Mark C and comparative print



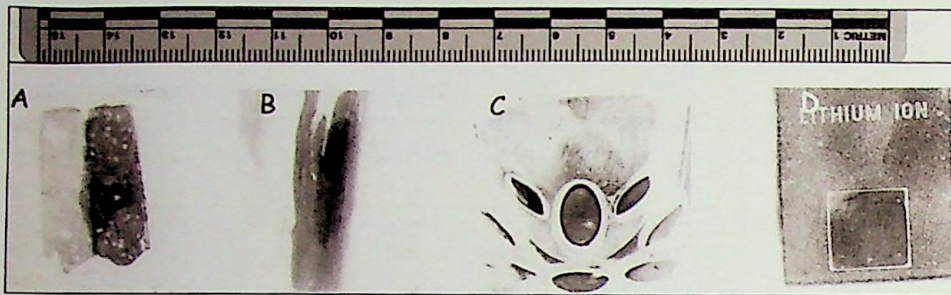
Ryc. 7. Ślad D i odbitka porównawcza
Fig. 7. Mark D and comparative print

ły one na zakwalifikowaniu śladów do badań, porównaniu ich z odbitkami na załączonej karcie daktyloskopijnej oraz wpisaniu wyników do odpowiedniej rubryki tabeli wg wzoru (tab. 1). Czas na przeprowadzenie badania został określony na 45 min. Po około

Tabela 1

Tabela do wpisywania wyników testu
Test results table

Ślad	Zidentyfikowany, mogący stanowić dowód w sądzie	Zidentyfikowany, nlemogący stanowić dowodu w sądzie	Podobny, silne przekonanie o zgodności śladu z odbitką	Podobny, słabe przekonanie o zgodności śladu z odbitką	nds
A					
B					
C					
D					



Ryc. 8. Ślady linii papilarnych A, B, C, D utrwalone na kawałku papieru fotograficznego
Fig. 8. A, B, C and D marks fixed on a sheet of photographic paper

30 min prowadzący warsztaty Paul Chamberlain poinformował uczestników o zgodności śladów z odpowiednimi odbitkami, prosząc jednocześnie o wypełnienie tabeli wyników wg kryteriów stosowanych w ich laboratoriach.

Wyniki badań przeprowadzonych podczas warsztatów Grupy Roboczej Ekspertów Daktyloskopii ENFSI przedstawia tabela 2 oraz rycina 9. Wartości liczbowe zawarte w tabeli oznaczają liczbę uczestników, którzy podjęli jedną z pięciu decyzji.

Wpływ na wyniki badań prawdopodobnie miała sugestia prowadzącego warsztat Paula Chamberlaina. Po ogłoszeniu wyników rozgorzała dyskusja na temat liczby cech szczególnych, na których podstawie możemy bezsprzecznie stwierdzić (dowód w sądzie), czy ślad i odbitka porównawcza są ze sobą zgodne.

Wśród uczestników można było wyróżnić dwa wyraźne stanowiska: typowe podejście identyfikacji ilościowej (spełnienie wymogu minimalnej liczby cech) oraz podejście jakościowe (indywidualny, niepowtarzalny układ cech, nawet przy mniejszej ich liczbie). Również nagłówki tabeli zostały sformułowane w taki

Wyniki testu przeprowadzonego podczas spotkania Grupy Roboczej Ekspertów Daktyloskopii ENFSI
Results of test performed during ENFSI Fingerprint WG Meeting

Ślad	Zidentyfikowany, mogący stanowić dowód w sądzie	Zidentyfikowany, niemogący stanowić dowodu w sądzie	Podobny, silne przekonanie o zgodności śladu z odbitką	Podobny, słabe przekonanie o zgodności śladu z odbitką	nds
A	1	7	5	5	5
B	6	0	5	3	9
C	4	2	2	5	10
D	2	4	5	9	3

Wyniki EFP - WG ENFSI



Ryc. 9. Graficzne przedstawienie wyników testu przeprowadzonego podczas spotkania Grupy Roboczej Ekspertów Daktyloskopii ENFSI

Fig. 9. Block diagram presenting results of test performed during ENFSI Fingerprint WG Meeting

sposób, aby ci, którzy dokonywali identyfikacji w oparciu o podejście jakościowe, mogli wpisać swoje wyniki. Uczestnicy z państw, w których prawodawstwo dopuszcza wydawanie opinii z zastosowaniem zasady jakościowej, wskazywali na możliwości wydawania opinii prawdopodobnych na podstawie kilku cech (5–9). Odmiennie stanowisko reprezentowali uczestnicy z państw, w których prawodawstwie przyjęto zasadę wymaganej liczby cech. Nieugięte było stanowisko ekspertów niemieckich, dla których ślad dowodowy musi mieć

Z PRAKTYKI

minimum 12 niepodważalnych cech, by mógł stanowić dowód w sądzie. Podkreślali oni także, że na wynik badań identyfikacyjnych nie mogą mieć wpływu sugestia i autosugestia.

Eksperci angielscy w trakcie tej dyskusji przedstawili aplikację umożliwiającą obliczenie prawdopodobieństwa występowania układu „pewnych” minucji, będących podstawą zakwalifikowania śladu do badań i je-

– druga grupa otrzymała tylko ślady (ryc. 8).

Zadaniem pierwszej grupy uczestników było ustalenie, czy ślady linii papilarnych utrwalone na fotogramie nadają się do identyfikacji, a jeśli tak, to czy są zgodne z którąś z odbitek na dołączonym materiale porównawczym. Wyniki należało wpisać do odpowiednich rubryk tabeli 1.

Duże znaczenie przy uzyskaniu wyniku „Zidentyfikowany, mogący stanowić dowód w sądzie” miało oparcie się ekspertów na cechach krawędzioskopijnych i liniach szczątkowych. Wśród czynników mających wpływ na uzyskane wyniki była sugestia przekazana przez uczestników warsztatu zespołu identyfikacji Grupy Roboczej Ekspertów Daktyloskopii

Tabela 3

Wyniki testu przeprowadzonego w Wydziale Daktyloskopii CLK KGP
Results of test performed in CFLPP Fingerprint Examination Department

Ślad	Zidentyfikowany, mogący stanowić dowód w sądzie	Zidentyfikowany, niemogący stanowić dowodu w sądzie	Podobny, silne przekonanie o zgodności śladu z odbitką	Podobny, słabe przekonanie o zgodności śladu z odbitką	nds
A	3	3	0	0	6
B	11	0	0	1	0
C	9	1	0	0	2
D	4	2	0	0	6

go identyfikacji. W tabeli 4 w kolumnie „Ocena angielska” zostały przedstawione ilości „pewnych” minucji na poszczególnych śladach oraz prawdopodobieństwa wystąpienia układu tych minucji.

Cały warsztat identyfikacji nie wypracował jednoznacznie kryterium ilościowego czy jakościowego, wg którego należy prowadzić proces badań identyfikacyjnych.

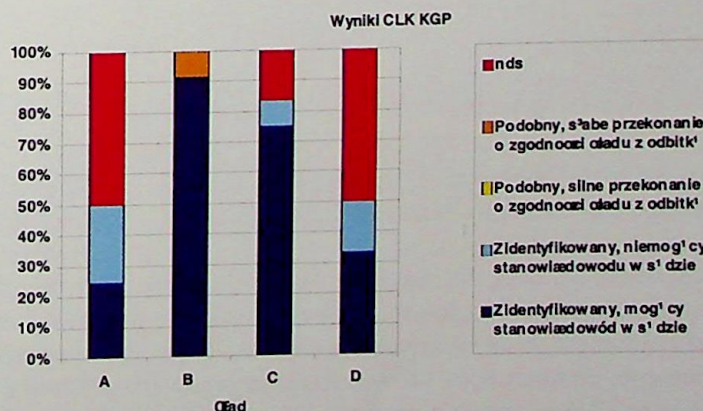
Ten sam test został przeprowadzony wśród ekspertów Wydziału Daktyloskopii CLK KGP.

Uczestnicy testu zostali podzieleni na dwie grupy:

- pierwsza grupa otrzymała pełny materiał badawczy – cztery ślady na jednym fotogramie (ryc. 8) oraz kartę daktyloskopijną z odbitkami porównawczymi,

Wyniki testu uzyskane przez pierwszą grupę uczestników przedstawia tabela 3 i rycina 10.

ENFSI – „ślady można zidentyfikować”.



Ryc. 10. Graficzne przedstawienie wyników testu przeprowadzonego w Wydziale Daktyloskopii CLK KGP

Fig. 10. Block diagram presenting results of test performed in CFLPP Fingerprint Examination Department

Tabela 4

Ocena śladów przeprowadzona na etapie ich kwalifikowania do dalszych badań (bez materiału porównawczego)
Evaluation of marks performed at pre-selection stage (without comparative prints)

Ślad	Ocena angielska	Ocena polska druga grupa uczestników testu
A	- 3 minucje - Prawdopodobieństwo ~ 1/2000	- 5 cech klasycznych + linie szczątkowe - NDS
B	- 4 minucje - Prawdopodobieństwo ~ 1/6,7x10 ⁹	- 7 cech klasycznych + kropki - WARUNKOWO
C	- 4 minucje - Prawdopodobieństwo ~ 1/10 ⁵	- 6 cech klasycznych - NDS
D	- 3 minucje - Prawdopodobieństwo ~ 1/10 ⁴	- 4 cechy klasyczne - NDS

Zadaniem drugiej grupy uczestników testu było ustalenie, czy ślady nadają się do identyfikacji i ile mają minucji. Uzyskane przez nią wyniki zostały przedstawione w kolumnie „Ocena polska – druga grupa uczestników testu” w tabeli 4.

Podsumowanie

W niniejszym opracowaniu zwrócono uwagę na istotne czynniki, mogące pojawić się w trakcie identyfikacyjnych badań daktyloskopijnych. Testy przeprowadzone podczas spotka-

nia Grupy Roboczej Ekspertów Daktyloskopii ENFSI, jak również wśród ekspertów Wydziału Daktyloskopii CLK KGP potwierdziły istotny wpływ czynników psychologicznych na końcowy wynik identyfikacji. Prawdopodobnie każdy, kto po przeczytaniu artykułu, wykonał ten sam test, mógł się przekonać o dużym znaczeniu sugestii w całym procesie identyfikacji daktyloskopijnej.

Eksperci daktyloskopii w swojej codziennej pracy powinni pamiętać o czynnikach psychologicznych takich jak: sugestia, autosugestia, pre-

sja, stany emocjonalne i motywacja, które mogą wpływać na wyniki badań. Muszą także zwracać uwagę na źródła błędów w identyfikacji, na jakim etapie pracy mogą się one pojawić oraz w jaki sposób można przeprowadzić działania korygujące, które pomogą się ich ustrzec.

Bożena Woźniak
 Krzysztof Tomaszewski
 ryc. 1–3: Paul Chamberlain
 4–8: Itiel E. Dror,
 ryc. 9–10 i tab. : autorzy

Uwaga Czytelnicy

Informujemy, że dostępny w sprzedaży jest „Zeszyt Metodyczny” nr 22 pt. *Analiza DNA w systemie SGM Plus*.

Pozycja, przeznaczona nie tylko dla osób wdrażających się do badań DNA, ale także specjalistów badań DNA, powstała w wyniku konieczności opracowania nowego kompendium wobec znacznego postępu w kryminalistycznych badaniach DNA, wprowadzenia nowych metod badawczych i coraz nowocześniejszego sprzętu.

Autorami publikacji są eksperci Wydziału Biologii CLK KGP: podinsp. mgr Ewa Wojtuszek, mgr Grażyna Rycerska i podinsp. mgr Ryszard Michalczak. Zakres tematyczny tytułu obejmuje metody izolacji, oceny ilościowej, amplifikacji i elektroforezy DNA oraz interpretację otrzymanych wyników.

Informacje dotyczące warunków składania zamówień można znaleźć na stronie internetowej CLK KGP: <http://www.policja.pl/clk/wydaw.htm>

cena egzemplarza 22 zł